

Råkan i Skåne 1997

The 1997 census of the Rook Corvus frugilegus in Scania

Kenneth Bengtsson

Råkan är Skånes speciella fågel. Den kunskap vi har om de skånska råkorna har vi främst professor Torsten Malmberg att tacka för. Han genomförde de första stora inventeringarna av arten på 1950- och 1960-talen och han gav larm, när råkbeståndet i Skåne drabbades av biocidanvändningen i jordbruket. Under 1980- och 90-talen har sedan bröderna Martin & Peter Gierow lett fortsatta inventeringar av arten. Kenneth Bengtsson redogör här för den senaste räkningen, utförd säsongen 1997. Den som vill veta mer om råkan rekommenderas att läsa Torsten Malmbergs uppsatser i "Skånes fåglar i dag och i gången tid", del 2, eller i SOF:s "Fåglar i jordbrukslandskapet".

Den senaste heltäckande inventeringen av råka genomfördes 1988-89 (Gierow 1990) och visade att Skåne hyste 22.500 par. Därefter har årligen 5 kommuner samt Lunds stad inventerats. Detta för att följa utvecklingen och för att enkelt kunna erhålla en relativt säker totalsumma för landskapet. Lägesrapporter har meddelats i *Anser* (bl.a. Gierow 1996) och för 1995 uppskattade Martin Gierow populationen till 32.000 par.

Inför 1997 års säsong beslöt SkOF:s forskningskommitté att inventera så många kommuner som möjligt för att få en än säkrare

totalsiffra. Signaler från åtskilliga orter tydde på att råkan fortsatt att öka, lokalt rejält. Därtill var det sista året för "det gamla inventeringsgänget", eftersom Båstads, Ystads och Lunds inventerare aviserat nedläggning av projektet. Detta innebär inte att vi släpper greppet om råkorna, blott att det fortsatta arbetet får en annorlunda utformning.

1997 års inventering

Resultatet av 1997 års inventering blev något av en antiklimax. Trots lokalt mycket kraftiga ökningar av råkkolonierna kan vi inte påvisa någon total skånsk ökning gentemot Gierows uppskattning för 1995. 1997 års uppskattade totalsumma för Skåne - ca 32.500 par - är tämligen väl underbyggd: Totalt inventerades 22 av Skånes 33 kommuner och den sammanlagda ökningen för dessa blev 44% gentemot 1988-89 års resultat men alltså ingen ökning gentemot den skattning Gierow gjorde 1995. Vi räknar med samma ökning i resterande 11 kommuner och erhåller då dessa 32.462 par. Eftersom flera kommuner med stora råkstammar inte inventerats 1997, (bl.a. Sjöbo, Simrishamn, Trelleborg och Hörby), samt att ökningen varit olika stor i olika delar av Skåne, bör vi kanske svänga oss med lite bredare

Foto: Bengt Bengtsson

Tabell 1. Antalet bon av råka i skånska kommuner 1988-89 och 1997 samt förändring i %.

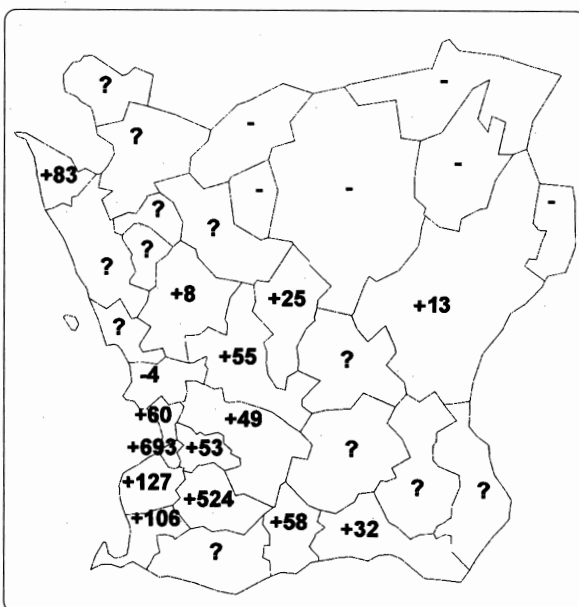
Number of Rook nests in different municipal districts in Scania 1988-89 and in 1997. The third column shows the percentual increase or decrease.

	1988-89	1997	Förändring i %	Inv.datum 1997
Bromölla	0	0		
Burlöv	30	238	693	26.4
Eslöv	1435	2232	55	8-15.4
Hässleholm	0	0	0	
Höganäs	196	359	83	
Höör	570	710	25	28.4-4.5
Kristianstad	581	656	13	
Kävlinge	547	525	- 4	
Lomma	270	432	60	20.4
Lund	1821	2706	49	
Malmö	331	751	127	19-27.4
Osby	0	0	0	
Perstorp	0	0	0	
Skurup	734	1162	58	
Staffanstorps	315	483	53	
Svalöv	1402	1519	8	
Svedala	21	131	524	15.4
Tomelilla	(1733)	(>736)		
Vellinge	374	772	106	22.4
Ystad	2000	2648	32	
Örkelljunga	0	0	0	
Östra Göinge	0	0	0	
Total	10627	15324	44	exkl. Tomelilla

marginaler och istället säga att det häckande beståndet av råka i Skåne uppgick till 31-34.000 par 1997.

Med ett undantag anses de inventerade kommunerna heltäckta även om några små kolonier kan ha missats i bl.a. Malmö, Svedala och Staffanstorps. Undantaget är Tomelilla som inte är helinventerat och där kolonierna dessutom räknats på avstånd, något som ofta ger kraftiga underskattningar. Antalet par från Tomelilla måste således ses som ett absolut minimum och av denna anledning finns inte Tomelilla med i underlaget för den procentuella ökning sen 1988-89 som vi har räknat fram.

Figur 1. Procentuell ökning av råkbeståndet i de skånska kommunerna mellan 1988-89 och 1997. *Changes in number of Rook nests in Scania between 1988-89 and 1997. Figures in %.*

I tabell 1 redovisas resultaten för de 22 kommuner som inventerades 1997 samt uppgifterna från inventeringen 1988-89. Som synes redovisas ökning för samtliga kommuner som hyste råkor 1988-89, med undantag för Kävlinge som uppvisar en smärre minskning, medan resterande 6 kommuner fortfarande rapporteras "råkfria". Den procentuella ökningen är givetvis störst för de kommuner som hade få råkor vid förra inventeringen. Väst härvidlag är Burlöv med en ökning på inte mindre än 693%! Än mer anmärkningsvärt för Burlövs del är ökningen på hela 46% från 1996 till 1997 - från 163 par till 238! Jag skulle tro att råkkolonierna kan än bättre till kommande år men frågan är: Kommer råkorna att tillåtas expandera?

För övriga kommuner redovisas ökningsgrad på mellan 8 % för Svalöv och 524% för Svedala (se Fig. 1). Ökningen av råkstammen sedan 1988-89 har framförallt ägt rum i redan starka fästen. Någon större spridning till f.d. råkfria områden kan vi inte se. Detta visas bl. a. av de 6 ännu råkfria kommunerna. Grovt räknat kan vi säga att råkan finns i halva Skåne, väster om en linje mellan Simrishamn och Båstad, och därtill kommer den troligen något isolerade och tämligen stabila populationen i Kristianstads kommun. Så var även läget 1988-89.

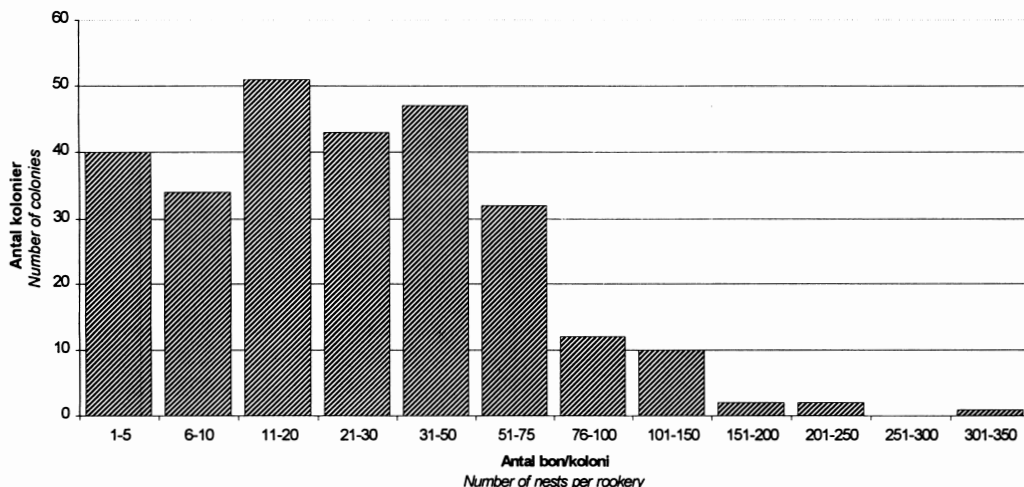
De i särklass största redovisade kolonierna är Stora Skallstorp i Skurups kommun med 388 bon (347 år 1988) samt parken vid St. Lars sjukhus i Lund som hyste 336 bon (207 år 1989). Övriga kolonier med över 200 bon var Råckbacken, Stora Herrestad 254 (215 år 1988), Sockerbruksparken i Staffanstorp 213 (114 år 1988), UB-parken i Lund 201 par (88 år 1989) samt Karlsfält, Stora Herrestad 200 (156 år 1988).

För de 10 kommuner som redovisas kolonivis får vi en genomsnittlig kolonistorlek på 34,6 par, således nästan samma siffra som Gierows 35,2 par för 1988-89. Fördelningen av koloniernas storlek för dessa 10 kommuner redovisas i Fig. 2.

Stor ökning i tätorterna

Om Gierows uppskattning för 1995 är riktig, måste vi söka den upplevda ökningen, den chimära, någon annanstans och det får bli det faktum att råkan alltmera tenderar att bli en tätortsfågel. Redan efter förra inventeringen visade Gierow hur Trelleborgs kommuns råkor i hög grad flyttat till stan och övergivit landsbygden. Detta fenomen har uppenbarligen fortsatt på flera håll. Eftersom flera inventerare blott redovisat totalantal för respektive kommun kan jag inte ge en total bild av läget,

Figur 2. Fördelning av råkkolonernas storlek i 10 skånska kommuner 1997.
Distribution of colony sizes in rookeries in Scania 1997

men för många kommuner torde det stå klart att tätorterna i allt högre grad lockar råkorna.

Att råkostammen ökar lokalt och då framförallt i tätorter är givetvis glädjande men samtidigt undrar man hur stor populationen kan bli innan alltför många bland den så kallade allmänheten "blir tossiga", för att nu tala skånska, dvs blir mycket uppretade över oväsen från kolonierna under tidigare morgnar och nedskitning av bilar under koloniträd. Klagomålen till kommunernas miljökontor har också enligt uppgift ökat under de allra senaste åren. SkOF:s rekommendationer till de kommuner som känner sig tvingade att vidtaga åtgärder är fortfarande att försöka bekämpa de mest olämpliga bosättningarna initialt, genom borivning, kanske upprepad sådan, samt genom skrämsel med råkliknande attrapper. Sistnämnda metod har enligt uppgift provats framgångsrikt i Tyskland. Avskjutning ställer SkOF sig helt avvisande till. För undertecknad skulle det kännas som att decimera ett bestånd av grannar - trevliga sådana dessutom!

Tänkbara förklaringar

Varför dras då råkorna till tätorter i allt större omfattning? Ja, en förklaring är antagligen den rikare tillgången på föda i människans omgivning kontra en alltmer steril odlingsbygd. I tätorternas gräsmattor, grönområden och ruderatmarker finner råkorna gott om godsaker, och liksom övriga kråkfåglar nyttjar råkan därtill människans förmåga att sprida ätbart avfall omkring sig varhelst hon befinner sig. Sannolikt är tätortsråkorna dessutom säkrare mot predatorer, förslagsvis duvhök, glada och mård. Tilltagande igenväxning och beskogning av allt större arealer öppen mark samt givetvis det intensiva jordbruket inverkar också till tätorternas fördel.

(Min egen privata teori om att allt fler skåningar återföds till råkor i kommande liv och därmed dras till tätorten, får naturligtvis stå för mig själv.)

Denna ökade koncentration till städer och samhällen är kanske inte bra i längden. Sanningen bakom den sedan några år, totalt sett,

Foto: Jan Elmeliid/N

stagnerande råkstammen är sannolikt att fler råkor etablerat sig i tätortsmiljö medan landsbygdskolonier övergivits. Detta ger uppenbarligen en falsk bild av råkans status i Skåne. Om landsbygden inte förmår att försörja fåglarna och om tätortsbon i framtiden förstör kolonier eller i större omfattning hindrar att råkor etablerar nya - dvs om råkfientlighet uppstår eller fördjupas - då kan dagens stora råkopopulation snart vara ett minne blott. Här har vi inom SkOF också vår uppgift - nämligen att popularisera arten, avdramatisera de så kallade störningarna, visa på vilken charmerande och definitivt harmlös fågel råkans faktiskt är - genuin skåning dessutom, "sen tidernas begynnelse"!

Övriga Sverige

Övriga populationer i Sverige visar en avtagande eller stagnerande stam. Åtminstone ger en granskning av siffrorna i *Fågelåret* 1992-95 (SOF) denna bild. Uppland redovisade t.ex. 1063 bon fördelade på 15 kolonier 1996 (Amcoff 1997), att jämföra med 1330 par 1990 (SOF 1995). På Öland är antalet häckande par kritiskt lågt (Fritz & Ålind 1995). I Öster- och Västergötland förefaller populationerna tämligen stabila medan Halland visat en ökande men numera tämligen stabil stam (SOF). Senare tiders ökande bestånd i Halland hänger sannolikt ihop med de skånska koloniernas tillväxt. 11 par i Sölvesborg 1995 var faktisk den första konstaterade kolonin i Blekinge någonsin men denna etablering fick inget fäste och var historia redan året efter (Stefan Lithner muntligen). Därtill finns det smärre bestånd på Gotland och i Östersund (åtminstone 1990-91/Fritz & Ålind 1995), den senare högst troligt en utlöpare från den relativt starka populationen i Trondheimsområdet i Norge.

Tack

Tack till Lennart Blomquist, Lennart Boman, Falsterbo fågelstation, Bengt Jadner, Paul Eric Jönsson, Pauli Kananen, Lundabygdens fågelklubb, Lars Lundquist, Christer Löfqvist, Nordöstra Skånes fågelklubb och Gustav Tallroth för att ni tog er an denna inventering.

Referenser

- Amcoff, Martin m.fl. 1997. - *Fåglar i Uppland* 24: Nr 2, sid.41.
 Fritz, Ö. & Ålind, P. 1995. - *Calidris* 1995:112-122.
 Gierow, M. & Gierow, P. 1990. Råkan i Skåne 1988-89. - *Anser* 29: 111-122.
 Gierow, M. 1996. Råkan i Skåne 1995. - *Anser* 35: 33-34.
 SOF 1993-96. *Fågelåret* 1992-95.

Summary

The Rook Corvus frugilegus was censused in Scania, southern Sweden, in 1997. The Rook population showed a 44 % increase since the census in 1988-89, but a fairly steady level compared to an estimate made in 1995. The population was estimated at between 31.000 and 34.000 pairs. However, there seems to be a definite shift in the population structure, manifesting itself in fast growing colonies in urban areas and decreasing colonies in agricultural areas. It is suggested that this could be due to the fact that the rooks find it easier to find food in areas close to human habitation, while intensely cultivated farmland nowadays is a less hospitable environment.

Kenneth Bengtsson, Grönv. 5 B, 232 32 Arlöv.

